

หนังสือส่งเสริมการอ่าน
ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม

วัดกับชีวิตไทย

DCID LIBRARY

0000007507

ด 171.2
ม:ค
ก 546ก
ค.1

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือส่งเสริมการอ่าน ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม

ระดับมัธยมศึกษา

วัดกับชีวิตไทย

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง จำนวน ๑๐,๕๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์เป็นของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๑

ผู้จัดพิมพ์ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974 - 10 - 0580 - 6

คำนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน มีส่วนช่วยให้สังคมไทย อยู่ได้อย่างสันติสุข ช่วยสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนวัฒนธรรมไทย มาตลอด กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา และเห็นควรส่งเสริมให้นักเรียนและเยาวชนได้ยึดมั่นปฏิบัติตามหลักธรรมโดยสม่ำเสมอ จึงได้มอบหมายให้กรมวิชาการ จัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ขึ้น ในการจัดทำ หนังสือดังกล่าว กรมวิชาการได้ขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการ จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม และหนังสืออ้างอิงเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาขึ้นคณะหนึ่ง ดังรายชื่อท้ายหนังสือนี้

หนังสือส่งเสริมการอ่าน ระดับมัธยมศึกษา เรื่อง วัดกับชีวิตไทย เล่มนี้ คณะกรรมการฯ ประสงค์ให้นักเรียนและเยาวชนได้เรียนรู้ถึงความผูกพันระหว่าง ชีวิตคนไทยกับสถาบันทางศาสนา คือ วัด ทั้งในแง่ความเป็นอยู่ทั่วไปของชีวิตประจำวัน และเรื่องคุณค่าทางจิตใจเกี่ยวกับศิลปะด้านต่าง ๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมของไทย การสร้างวัดและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในวัดแต่ละยุคสมัย แสดงให้เห็นชัดเจนถึงความศรัทธาของคนไทยต่อพระพุทธศาสนาทั้งนั้น สิ่งเหล่านี้ควรที่ นักเรียนและเยาวชนจะได้เรียนรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เห็นคุณค่า จะได้ช่วยกันธำรง รักษาไว้ตลอดไป คณะกรรมการฯ จึงเสนอกรมวิชาการมอบหมายให้ นายประยูร อุสุชาวะ จัดทำต้นฉบับหนังสือเรื่องวัดกับชีวิตไทย ขึ้น และเสนอกระทรวงศึกษาธิการ แต่งตั้ง นายจำรัส ดวงธิดาร เป็นผู้ตรวจ เพื่อให้นักเรียนได้ใช้ศึกษาหาความรู้ด้วย ตนเองต่อไป

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการฯ ผู้จัดทำต้นฉบับและผู้ตรวจ ตลอดจน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ที่ ๒๖ ต. ๑. ๒๕๔๔
ทะเบียน ๐๕๖๔๕๑
เรียกหนังสือ ๑๗๑.๒๘๔

๑ ๕๔๖๑

๒๖

๑๖๖๖

(นายโกวิท วรพิพัฒน์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

สารบัญ

	หน้า
วัดเป็นบ่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมไทย	๙
การอนุรักษ์งานศิลปกรรมต่าง ๆ ในวัด	๑๗
การดำเนินชีวิตของคนไทยเกี่ยวข้องกับวัด	๒๐
สภาพของวัด ความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน	๒๙
สรุป	๓๕

บทนำ

นับแต่พุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามายังดินแดนซึ่งเป็นประเทศไทย ในปัจจุบันในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ผู้ที่ตั้งถิ่นฐานในแถบนี้ก็มีพระพุทธรูป เป็นที่พึงพอใจ และมีกุหลบุตรที่เลื่อมใสศาสนาเริ่มออกบวชมากขึ้น จึงได้ เกิดมีวัดขึ้น หลักฐานของวัดในยุคแรก ๆ พบที่จังหวัดนครปฐม และที่ ตำบลพงตึก จังหวัดกาญจนบุรี

ศิลปะที่เหลืออยู่เป็นประจักษ์พยานว่ามีวัดเกิดขึ้นในสมัยนั้น ก็คือ ซากสถูป หรือเจดีย์ และอาคารทางพระพุทธรูปศาสนาในระยะแรก ๆ ที่ เรียกว่า เจดีย์สถานนี้เป็นแบบแผนเก่าของวัด ซึ่งในเวลาต่อมาได้กลายรูป มาเป็นพระวิหารหลวงหรือที่เรียกกันว่า วิหารนั่นเอง ตัวอย่างอาคารใน ลักษณะเจดีย์สถานในประเทศไทยได้แก่ วัดเจดีย์หลวงจังหวัดลำปาง ซึ่ง สร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราช นิยมการสร้างเจดีย์และพระพุทธรูปอยู่ใน พระวิหารหลวง

พระพุทธรูปเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ไทยทรงนับถือ มีศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา ทรงส่งเสริมให้ข้าราชการ และประชาชน มีพระพุทธรูปเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ฉะนั้นวัดจึงเกิดขึ้นมากมาย ทั้งวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้าง และวัดที่ราษฎรสร้าง เกิดเป็นคตินิยมว่า การทำบุญสร้างวัดมีอานิสงส์สูง และที่สร้างเป็นที่ระลึกอุทิศส่วนกุศลให้กับ ผู้ที่ตายจากไปก็มี

วัดเป็นที่พำนักและประกอบศาสนกิจของสงฆ์ สาวกของพระพุทธรูปศาสนา ส่วนใหญ่ขอวัดสร้างขึ้นด้วยความมุ่งหมายจะให้เป็นที่ทำสังฆกรรม ของสงฆ์ เป็นศูนย์กลางที่ประชาชนจะไปติดต่อกับพระสงฆ์ และเป็นแหล่ง

ศึกษาเล่าเรียนของกุลบุตรทั้งหลายด้วย เนื่องจากประชาชนมีความศรัทธาในศาสนา เมื่อบ้านเมืองสงบร่มเย็น ทำมาหากินได้สะดวกสบาย ผู้มีฐานะดีก็มักจะสละทรัพย์เงินสร้างวัด ผู้ที่มีฝีมือทางช่างก็จะอุทิศแรงกายแรงสมองก่อสร้างศิลปะแขนงต่าง ๆ ไว้ตามวัด เช่น สร้างพระพุทธรูป สร้างโบสถ์ วิหาร ศาลา หอระฆัง และวาดภาพตามฝาผนัง โบสถ์เหล่านี้ส่วนมากสร้างอย่างแข็งแรง งดงามคงทน ทำให้วัดเป็นศูนย์รวมของความดีงาม เป็นสถานที่ที่ประชาชนทุกเพศทุกวัยจะไปทำบุญ หรือทำพิธีกรรมทางศาสนา

เนื่องจากคณะสงฆ์ของไทย แบ่งเป็นฝ่ายอรัญวาสี คือ ผู้เคร่งปฏิบัติทางวิปัสสนาธุระฝ่ายหนึ่ง และฝ่ายคามวาสี ซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่อยู่ในเขตเมืองอีกฝ่ายหนึ่ง จึงมีวัดทั้งในลักษณะของวัดบ้านป่า และวัดในเมือง แต่โดยส่วนรวมแล้วสถานที่จะเป็นวัดได้ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ :-

แผนผังของวัด แต่โบราณมักจะแบ่งเป็น ๒ เขต คือ พุทธาวาส อันเป็นที่ตั้งของพระวิหาร พระอุโบสถ เจดีย์และพระปรางค์ บางทีก็มีหอระฆังด้วย อาคารทั้งหมดดังกล่าวมักจะอยู่ในกำแพงแก้ว ซึ่งมักเป็นกำแพงที่ไม่สูงนักกันไว้โดยรอบ ส่วนฝ่ายสังฆาวาส จะเป็นที่ตั้งของกุฏิ คือที่อยู่ของพระสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอไตร หอฉันหรือหอสวดมนต์

ทิศทางที่ตั้งวัด โดยส่วนมากจะยึดเขตติดกับลำน้ำบ้าง ติดถนนบ้าง หรือถ้าไม่มีลำน้ำหรือถนน ก็จะยึดว่าให้เขตทิศตะวันออกเป็นเขตพุทธาวาส

ศาลาการเปรียญนั้น มักจะก่อสร้างด้วยไม้ ดีฝาโปร่งเป็นแบบลูกกรง เป็นที่ใช้สำหรับพระสงฆ์เทศนา สวดมนต์ในพิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งให้ฆราวาสพักแรมคืนเพื่อถืออุโบสถศีล เป็นที่ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อ

พระอุโบสถคู่กับพระวิหาร เป็นแผนผังศิลปสถาปัตยกรรม สมัยรัชกาลที่ ๔ วัดมหา-
พยุพาราม มีเจดีย์ทรงยอดปรางค์ อยู่ระหว่างหน้าของสองอาคารนั้น

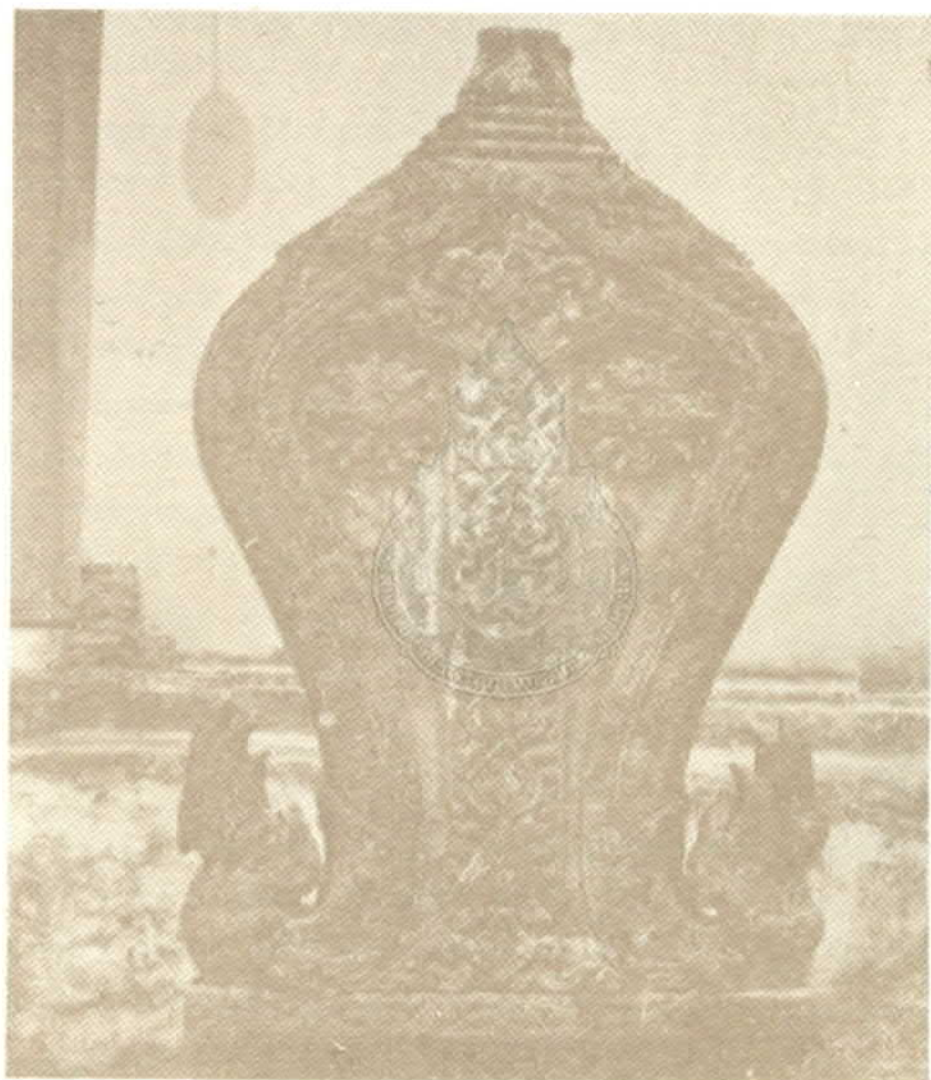
ความสงบของจิตใจของชาวบ้าน ในปัจจุบันก็ยังใช้เป็นที่พักผ่อนพบปะ
ปรึกษาหารือกันอีกด้วย

แต่เดิมนั้น พระวิหารหลวงหรือวิหารสำคัญกว่าโบสถ์ เพราะว่า
ไม่ได้ใช้โบสถ์เป็นอาคารอเนกประสงค์อย่างในปัจจุบัน เป็นแหล่งที่มีไว้ให้
พระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมของสงฆ์อย่างเดียว ที่วิหารหลวงจะมีการ
ทำบุญฟังเทศน์ ซึ่งภายหลังได้เปลี่ยนมาทำที่ศาลาการเปรียญแทน พระสงฆ์
ผู้เทศนาจะต้องนั่งเทศน์บนธรรมาสน์ มีหน้าที่คล้ายเป็นตัวแทนองค์พระ-

ธรรมาสณี สมัยอยุธยาตอนกลางระยะต้น สร้างงดงามมาก เติมด้วยพหังงเข้มแข็ง ตัวกระจัด
หน้าหน้าธรรมาสณีใหญ่โตมาก ปัจจุบันอยู่ที่วัดวรจรรยาราส แถบถนนตก

สัมมาสัมพุทธเจ้า โปสถ์มีโบสถ์เป็นที่กำหนดบริเวณ อาณาเขตของโบสถ์
จะต้องอยู่ภายในเสมา โปสถ์จะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก

โบสถ์ สมัยอยุธยาตอนปลาย ทำด้วยศิลาทราย เป็นโบสถ์ทรงงามที่สุด อยู่ที่
วัดพระหมื่นवास อยุธยา เป็นโบสถ์แรกไม่มีชุกุมตามคติเก่า

การกำหนดว่า โบสถ์จะหันหน้าไปสู่อทิศใดนั้น ตามปกติถ้าจะกำหนดจากสถานที่แวดล้อม เช่น แม่น้ำและถนนหนทางสายสำคัญที่ประชาชนใช้สัญจรไปมา ถ้าไม่มีสถานที่บังคับ ผู้สร้างก็จะกำหนดให้โบสถ์หันหน้าไปทางทิศตะวันออก

การสร้างโบสถ์ให้หันหน้าไปทางตะวันออกก็ดี การที่เรียกกำแพงโบสถ์ว่ากำแพงแก้วก็ดี การมีกระดิ่งที่ชายคาโบสถ์ก็ดี เป็นเรื่องเนื่องด้วยคตินิยมของผู้นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งฝ่ายหินยานได้รับมา แต่ถ้ามีสถานที่แวดล้อมวัดหรืออยู่ใกล้วัดเป็นตัวบังคับ เช่น มีถนนและแม่น้ำสายสำคัญอยู่ใกล้วัด จะกำหนดให้โบสถ์หันหน้าไปทางหนทางหรือแม่น้ำ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลว่าประชาชนที่สัญจรไปมาตามเส้นทางคมนาคมนั้น ๆ เมื่อผ่านวัดจะได้ยกมือไหว้พระทางด้านหน้าหรือพระพักตร์ซึ่งหันไปทางถนนหรือแม่น้ำ ถ้าสร้างโบสถ์ให้หันหน้าไปทางทิศอื่น ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับเส้นทางคมนาคม เมื่อชาวบ้านยกมือไหว้พระก็จะเท่ากับไหว้ข้างหลังหรือด้านหลังของพระประธาน หรือจะดูเหมือนว่าพระประธานหันหลังหรือหันข้างให้ชาวบ้าน

เป็นที่น่าสังเกตว่า วัดในสมัยโบราณไม่มีบริเวณป่าช้า เพราะถือว่าป่าช้าเป็นสิ่งอวมงคล สมัยต่อมาหากจะมีก็ต้องอยู่ด้านหลังวัด ห่างออกไปจากทั้งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดสิ่งรบกวนพระสงฆ์ เช่น ควันจากการเผาศพ หรือกลิ่นซากศพที่เก็บไว้หรือฝังไว้ในป่าช้า

สิ่งก่อสร้างในวัดอีกอย่างที่มีมักจะมีประจำ คือ สระน้ำ เดิมทีมักเกิดขึ้นเพราะการขุดเอาดินไปถมที่สร้างสิ่งก่อสร้าง ๆ อื่น ๆ ในวัดจึงเกิดสระน้ำขึ้น ต่อมาเลยเป็นประเพณีที่ทางวัดจะต้องขุดสระน้ำไว้สำหรับพระภิกษุและลูกวัดตลอดจนชาวบ้านที่ขาดแคลนน้ำใช้น้ำกินมาดักไปใช้ได้ เป็นสถานที่สาธารณะร่วมกับของชุมชน

หอรระฆัง ถ้าหากมีจะตั้งอยู่ในเขตสังฆาวาส ส่วนหอไตรจะตั้งอยู่
กลางสระ เพราะเป็นที่เก็บตู้พระไตรปิฎก มีจุดมุ่งหมายจะให้ป้องกัน
ปลวกและแมลงที่จะทำลายไม้ สมุดไทยหรือสมุดข่อย คัมภีร์ใบลานต่าง ๆ
แต่ต่อมาสมัยหลังไม่ถือเคร่งกัน จะปลุกหอไตรตามที่ใจชอบ

หอไตร วัดตะลุง ที่ อ.เมืองชัย จ.นครราชสีมา ตั้งอยู่ในสระ เป็นศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์

การปลุกต้นไม้ ให้มีวันภายในวัด และเว้นสถานที่ไว้กว้างขวางและสะอาด

เว็จกุฎิหรือส้วมของพระ บางครั้งเรียกว่า **ถาน** มักปลูกไว้ท้าย
หมู่กุฎิสงฆ์ห่างออกไปเล็กน้อย เพื่อป้องกันไม่ให้กลิ่นไปรบกวน

สภาพโดยทั่วไปของวัดนอกจากอาคารดังกล่าวแล้วก็มักมีต้นไม้
ทั้งไม้ดอก ไม้ใบ และไม้ยืนต้นปลูกเพื่อให้ความร่มรื่นและสงบแก่ผู้ที่อยู่
ในวัด และมาที่วัด พระสงฆ์จะรักษาบริเวณวัดให้สะอาดเรียบร้อย ก่อให้
เกิดศรัทธาในจิตใจของผู้ที่ได้ไปพบเห็น

วัดเป็นบ่อเกิดของศิลป วัฒนธรรมไทย

นอกจากวัดจะเป็นสถานที่สำคัญใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์แล้ว ยังเป็นที่รวมหรือศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ของบ้านเมือง หรือของประเทศอีกด้วย

ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย วัดเป็นแหล่งที่ให้กำเนิดสกุลช่างต่าง ๆ พระสงฆ์ก็มักเป็นครูช่างเองด้วย เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้มีความรู้สูงทางอักษรศาสตร์ สามารถอ่านตำราวิชาการต่าง ๆ ที่จารึกในใบลาน หรือสมุดข่อยได้ ชาวบ้านจึงมักยึดถือพระสงฆ์เป็นครูทุกด้าน

ศิลปวัฒนธรรมจากวัด เป็นศิลปวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจากศรัทธา ความเชื่อมั่นทางศาสนาเป็นสำคัญ ผู้สร้างจะสร้างด้วยแรงบันดาลใจที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนา ต้องการแสดงฝีมือไว้เป็นพุทธบูชา หรือแสดงสิ่งที่ตนเองเชื่อหรือมุ่งมันจะให้เป็นที่ได้ในทางนั้น ๆ ให้ปรากฏไว้เป็นหลักฐานให้คนรุ่นหลังได้รับรู้

ศิลปะที่สำคัญในวัด คือ ศิลปะทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ดังจะได้กล่าวละเอียดต่อไปนี้

ประติมากรรม หมายถึง งานศิลปะที่เกิดจากการปั้น สลัก แกะ หรือหล่อขึ้นมาจากวัสดุต่าง ๆ เช่น ปูน หิน ทองเหลือง สำริดและไม้ ประติมากรรมมีวิธีการและลักษณะใหญ่ ๆ แบ่งเป็นแบบต่าง ๆ คือ

รูปลอยตัว คือรูปแกะหรือสลัก อันสามารถมองเห็นได้รอบด้าน เป็นภาพในลักษณะสามมิติ ลอยตัวอยู่โดยอิสระไม่มีพื้นหลังประกอบ เช่น พระพุทธรูป

รูปนูนต่ำ มีพื้นหลังหรือพื้นล่างเป็นที่รองรับ รูปจะยื่นหรือนูนออกมาตามสัดส่วน เช่น รูปปั้นบนเหรียญต่าง ๆ

กระเบื้องเชิงชายคาจากวัดแม่นางปลื้ม เป็นกระเบื้องเชิงที่แสดงว่า อุโบสถแห่งนีมา ปฏิสังขรณ์ในสมัยอยุธยาปลาย

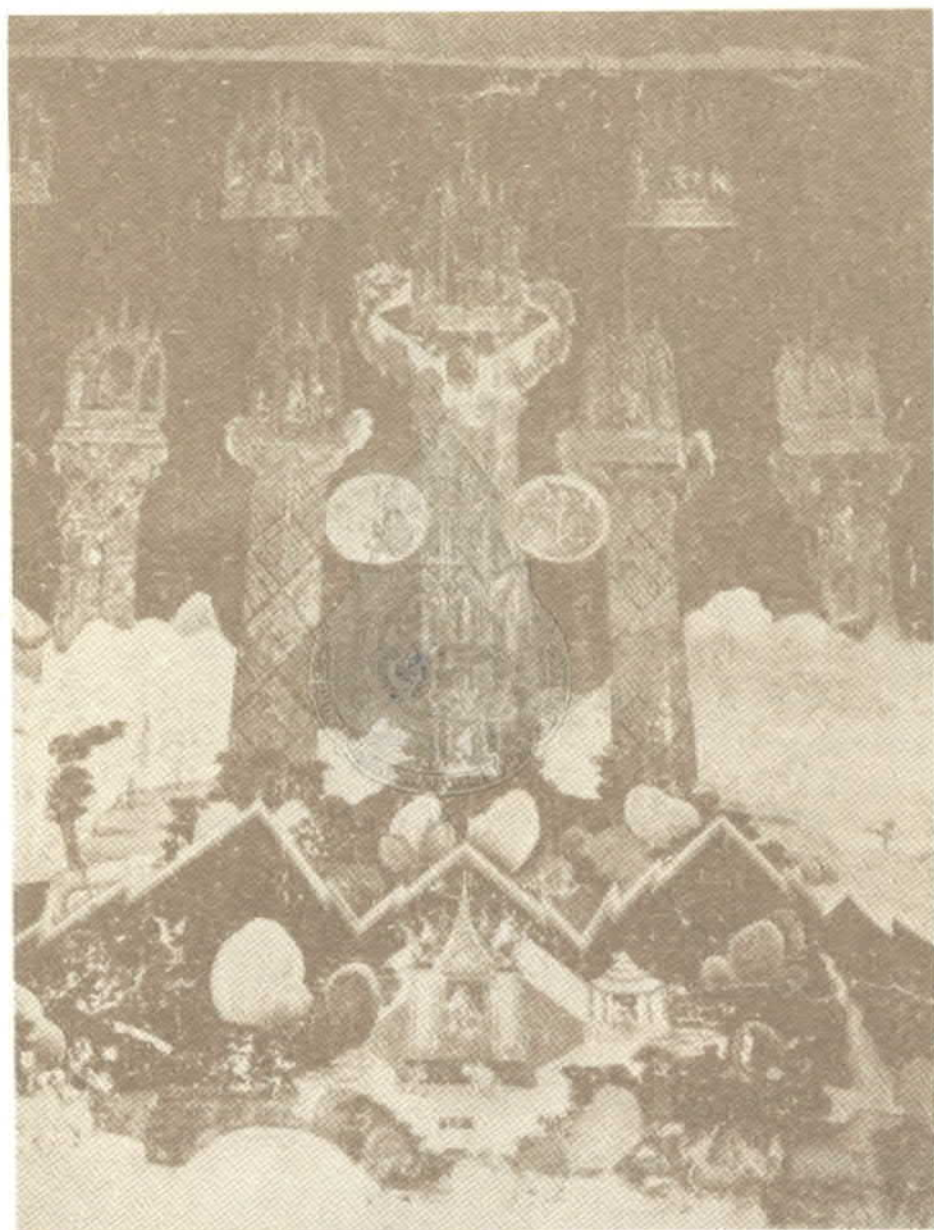
รูปนูนสูง นูนออกมาจากพื้นหลังค่อนข้างสูงจนเกือบลอยตัว รูปเหล่านี้จะยื่นนูนออกมาแต่จะติดอยู่กับพื้นหลังตามตำแหน่งของวัตถุที่มีอยู่ในการก่อสร้าง เช่น รูปปั้นตามกำแพง หรือซุ้มประตูวัด และลายจำหลักหน้าบันเป็นรูปต่าง ๆ เช่น รูปนารายณ์ทรงครุฑลอยตัวออกมาจากลาย

หน้าบันเจ้าหลักไม้ อุโบสถวัดระฆังโฆสิตาราม รูปพระนารายณ์ทรงครุฑ เครื่องหมายราชวงศ์จักรี เพราะวัดนี้สร้างในสมัยปฐมกษัตริย์รัชกาลนี้

ประติมากรรมที่เป็นชิ้นสูงของศิลปะในวัด ก็คือการปั้นพระพุทธรูป โดยเฉพาะ พระพุทธรูปสมัยสุโขทัยถือว่าเป็นพระที่งดงามมาก คนสร้างพระพุทธรูปขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธรองค์ เป็นการสร้างที่ไม่ได้คำนึงถึงความเหมือนจริง แต่มุ่งให้เกิดศรัทธาชื่นชมในองค์คุณแห่งศาสนาเป็นสำคัญ

จิตรกรรม หมายถึง การวาดรูป การวาดภาพในบ้านเมืองของเรานั้น สืบเนื่องมาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนามาแต่แรกเริ่ม ภาพเขียนส่วนใหญ่จึงอยู่ที่ฝาผนังโบสถ์ วิหาร บานประตู หน้าต่าง ศาลาการเปรียญ ในสมุดข่อยและใบลาน คติความเชื่อของผู้วาดจึงขึ้นอยู่กับ

รูปไตรภูมิ เขียนโดยผู้แต่งบทเพลงอุโบสถ

บุญกุศลที่จะได้เป็นสิ่งแรก และประการต่อมาคงจะได้แก่ความประสงค์ที่จะให้เป็นการบรรยายเรื่องราวของพุทธประวัติและชาดกต่าง ๆ ภาพวาดจะช่วยให้โบสถ์หรือวิหารเกิดความสวยงามและศักดิ์สิทธิ์ เกิดสมาธิแก่ผู้ที่เข้าไปอยู่ภายใน เพราะโบสถ์ในสมัยอยุธยา นั้นไม่มีใครมีหน้าต่าง เป็นการตัดสิ่งภายนอกที่จะมารบกวนสมาธิ จะช่วยนำจิตใจของผู้ที่อยู่ภายในให้จดจ่ออยู่ด้วยเรื่องราวของศาสนาเท่านั้น การวาดจิตรกรรมตามผนังโบสถ์มักจะกำหนดตำแหน่งของภาพแต่ละเรื่องไว้ตามส่วนต่าง ๆ ของโบสถ์ เช่น วาดเรื่องทศชาติ หรือวาดพุทธประวัติไว้ที่ผนังด้านข้าง ภาพมารผจญไว้ที่ผนังด้านหน้าของพระประธาน ภาพชุมนุม ไว้ที่ส่วนบนของผนังโดยรอบ ภาพทวารบาลผู้รักษาทางเข้าออกไว้ที่บานประตูและหน้าต่าง เป็นต้น

ภาพเขียนไทยบนผนังพระอุโบสถ เป็นภาพพุทธประวัติ

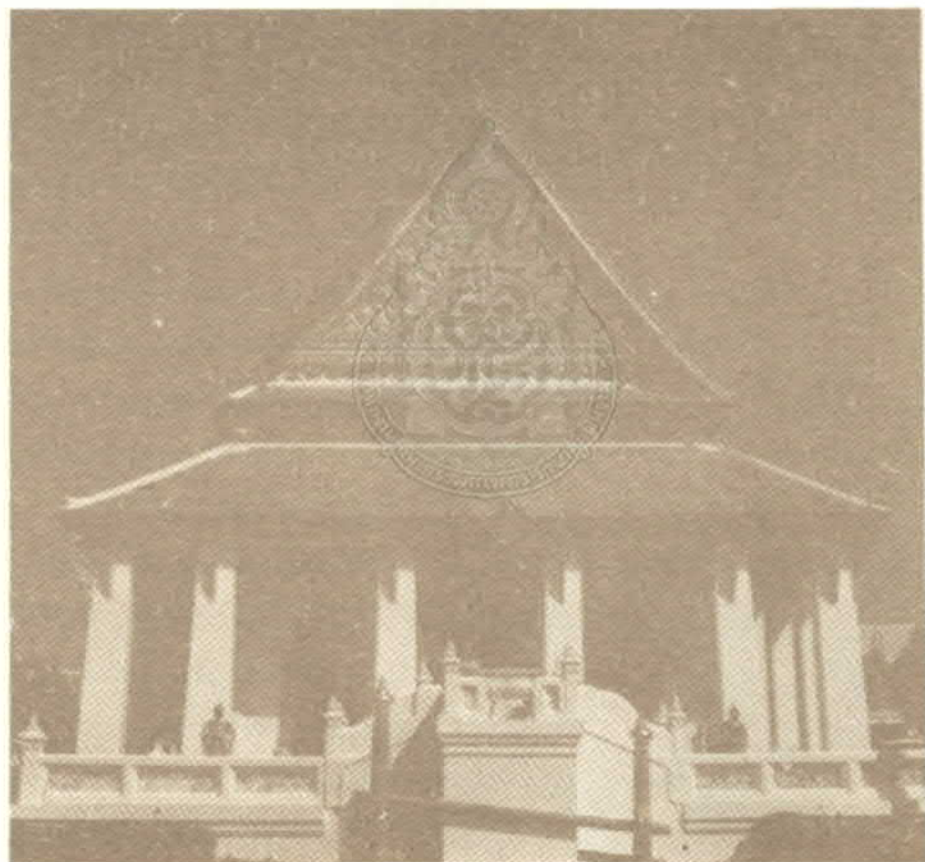
การจัดภาพและจัดองค์ประกอบในภาพของไทยจะจัดรูปจากส่วนล่างของผนังไปหาส่วนบนผนัง บ้านเรือน อาคาร จะตั้งอยู่บนพื้นเดียวกัน ไม่ได้ใช้หลักทัศนียวิทยาตามแบบสากล แต่เป็นการใช้ทัศนียวิทยาแบบของช่างไทยคือ แบบเส้นขนาน โดยให้ภาพที่ลักษณะและสัดส่วนที่เท่ากันขนาดกันไป เป็นภาพที่มีเพียงสองมิติ การจัดภาพเช่นนี้เป็นไปตามความรู้สึกตามสัญชาตญาณที่เห็นว่าควรจะเป็นอย่างนั้น ภาพที่เกิดขึ้นก็ไม่ขัดตาแต่อย่างใด ขนาดของคนสัตว์ และอาคารในรูปวาดไทยจะเท่ากันหมด แต่ก็ดูประสานกันดีและเกิดความรู้สึกมีระยะที่ต่างกันได้

สีที่นิยมใช้วาดรูปสมัยโบราณ คือ สีฝุ่น สีที่เป็นหลักเรียกว่า สีเบญจรงค์ คือ สีแดง สีเหลือง สีคราม สีขาว และสีดำ ซึ่งจะผสมกันเป็นสีได้หลากหลาย กรรมวิธีที่จะรักษาให้ภาพวาดมีความงดงามคงทนอาจแตกต่างกันไปบ้าง แต่มีอยู่วิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นที่นิยม คือใช้ทองเข้ามาประกอบกับงานจิตรกรรมโดยการนำแผ่นทองเปลวมาปิดลงบนภาพ ทองเปลว คือ ทองคำที่นำมาตีแผ่จนเป็นแผ่นบางมาก ถ้าสังเกตดูในงานจิตรกรรมไทยก็จะเห็นว่ามีการใช้ทองประกอบไปกับการระบายสี นอกจากนี้ยังมีงานประณีตศิลป์อย่างหนึ่ง เรียกว่าลายรดน้ำ เป็นการใช้ทองปิดภาพ ตัดเส้นด้วยรักสีดำและสีแดง วิธีการนี้ใช้ตกแต่งผนัง ตกแต่งบานประตู หน้าต่าง และเครื่องใช้บางชนิด เช่น ตู้ใส่เสื้อผ้า ตู้พระไตรปิฎก เป็นต้น วิธีการปิดทองลงบนพื้นที่เคลือบด้วยรัก แล้วใช้น้ำราดรดเพื่อให้หน้ายาหารดาลที่ลงทับเส้นลายไว้หลุดออกจึงเรียกว่าลายรดน้ำ

นอกจากวาดภาพบนผนังโบสถ์หรือประตูหน้าต่างแล้ว ยังมีการวาดภาพบนแผ่นผ้าพระบฏ และภาพบนคัมภีร์ต่าง ๆ ด้วย ผ้าพระบฏ คือ ผ้าเป็นแถบยาวสีเหลืองมีผ้า มีภาพพระพุทธเจ้า พระพุทธประวัติหรือชาดกต่าง ๆ มีท่อนไม้กลม ๆ ติดทางหัวและท้าย ใช้แขวนตามฝาโบสถ์

โดยมาก มีขนาดต่าง ๆ กัน ถ้าเป็นขนาดเล็ก อาจแขวนที่เสาโบสถ์

สถาปัตยกรรม คือ การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ ในวัด ถ้าหากเป็นวัดทั่ว ๆ ไปซึ่งประชาชนเป็นผู้สร้างมักเป็นเครื่องไม้ แต่ถ้าเป็นวัดหลวงโดยพระมหากษัตริย์ หรือบุคคลที่มีอำนาจวาสนา หรือมีกำลังทรัพย์มากสร้างขึ้น ก็จะสร้างด้วยไม้และก่ออิฐสอปูนผสมกันไป การสอปูนเป็นวิธีใช้ปูนการประสานแผ่นอิฐให้ติดกัน

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ เป็นอาคารวังหน้าซึ่งสร้างเป็นพระวิหาร รูปทรงเหมือนอุโบสถ และวิหารทั่วไป

ศิลปะการก่อสร้างในวัดเป็นลักษณะเฉพาะ โบสถ์ วิหาร ล้วนเลียนแบบมาจากวัง โบสถ์ วิหาร ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายกลองสี่เหลี่ยมสร้างบนดินที่ถมให้สูง ไม่มีใต้ถุน ไม่ยกพื้น หลังคาทรงสูง ศาลาการเปรียญ และกุฏิจะยกพื้นขึ้นสูง มีใต้ถุนสูง

วัสดุที่ใช้โดยทั่ว ๆ ไปส่วนใหญ่เป็นไม้เนื้อแข็ง หรือที่เรียกว่า ไม้จริง เช่น ไม้สัก ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้แดง เป็นต้น เพื่อให้สิ่งก่อสร้างมั่นคงแข็งแรงถาวร กุฏิพระสงฆ์ก็จะสร้างในลักษณะเรือนฝากระดาน เป็นไม้จริงทั้งหลัง และมักมีการแกะสลักลวดลายตามฝา ส่วนบนและหลังคา โบสถ์ วิหาร สร้างด้วยอิฐสอปูน สมัยอยุธยา มีฐานโค้งเล็กน้อย หลังคาประดับด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ เจดีย์นั้น มักนิยมทั้งทรงโอคว่ำ ยอดแหลม และฐานสี่เหลี่ยมแบบย่อเหลี่ยมไม้สิบสอง

ได้กล่าวแล้วว่าคนไทย ช่างไทยสร้างศิลปะแขนงต่าง ๆ ในวัดด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น การสร้างรูปธรรมจักรประดิษฐ์ประกอบไว้ในงานศิลปะก็ถือมาจากแนวคิดว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงประกาศศาสนาคือหมุนให้ล้อรถแห่งพระธรรมเคลื่อนที่ไป การสร้างฐานพระพุทธรูป หรือยอดเสาเป็นรูปบัวหงาย ก็มาจากดอกบัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงเปรียบคน ๔ ประเภทกับบัวในสภาพเจริญเติบโต ๔ ประการ คือ ขณะที่อยู่กันสระใต้น้ำ กลางน้ำ ผิวน้ำ และเหนือน้ำ ที่รวมเรียกว่า บัว ๔ เหล่า พระพุทธรูปให้มีเปลวรัศมีบนเศียร เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงพุทธปัญญาหรือความเป็นเลิศทางปัญญาแตกต่างจากปัญญาของสามัญชนทั่วไป เป็นต้น

ส่วนอิทธิพลอื่น ๆ ที่บันดาลใจให้ศิลปะของไทยมีลักษณะเฉพาะตัวก็มีลักษณะของภูมิประเทศและลมฟ้าอากาศ เช่น ในการสร้างโบสถ์ วิหาร จะสร้างหลังคาสูง มีหน้าต่างประตูหลายบาน เพราะต้องการให้

แสงสว่าง และอากาศถ่ายเทได้ เมื่อเข้าไปนั่งในโบสถ์จะไม่รู้สึกร้อน มีลมพัดผ่านตลอดทั้ง ๆ ที่บ้านเมืองไทยเป็นเมืองร้อน

การอนุรักษ์งานศิลปกรรม ต่าง ๆ ในวัด

ปัจจุบันนี้ วัดที่สำคัญที่มีคุณค่าทางศิลปะโบราณคดีและประวัติศาสตร์ แม้ว่าจะเป็นวัดเก่าแก่ ประทับหักพังก็นับว่ามีคุณค่า วัดเหล่านี้รัฐบาลได้คุ้มครอง มิให้มีการทำลาย หรือนำเอาชิ้นส่วนของสิ่งก่อสร้างไปเป็นของตน หรือนำไปจำหน่าย มีการตราพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๕ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ดูแลคุ้มครองวัดเหล่านี้ตามพระราชบัญญัติ

วัดซึ่งเป็นปูชนียสถานในปัจจุบัน คือเป็นที่บำเพ็ญกุศล และประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่นั้น บางวัดมีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมอื่น ซึ่งมีคุณค่าในด้านความงาม และความสมบูรณ์ทางศิลปะ ได้รับการยกย่องจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ ควรที่เราร่วมกันช่วยกันทะนุบำรุงไม่ให้เสื่อมโทรม ไม่ทำลายด้วยการขีดเขียนลงไปตามที่ต่าง ๆ หรือทำสำเนาภาพแกะสลักด้วยกระดาษบางลงสีให้ได้ภาพ เป็นการทำให้ภาพสกรปรก หรือปิดทองคำเปลวลงในแผ่นจารึกตัวอักษรและลวดลาย จนเส้นจารึกลบเลือน การบริจาคทรัพย์ตามกำลังเพื่อการซ่อมแซมวัด ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ศิลปกรรมในวัดอยู่ในสภาพดีเสมอไป รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อบำรุงรักษาวัด แต่ก็ไม่เพียงพอ เพราะ

วัดมีอยู่เป็นจำนวนมาก หนึ่งวัดก็เป็นของเราทุกคน เราควรช่วยกันบำรุงรักษา

วัดทุกวัด แม้จะไม่มีสิ่งก่อสร้าง หรืองานศิลปกรรมอันมีค่าทางความงามก็เป็นคุณค่าล้ำในทางจิตใจ เพราะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนา เป็นสถานที่ซึ่งจงใจให้ไฝ่สันติสุข และความดีทั้งปวง จึงควรแก่การเคารพ และสงวนรักษาไม่ทำให้เสียหาย ถ้าได้เห็นความทรุดโทรมเกิดขึ้นเนื่องด้วยดินฟ้าอากาศ หรือได้เห็นความสึกกร่อนของวัสดุ ตามอายุและสภาพ หรือได้พบความเสียหายอันเกิดจากไม่ระมัดระวัง ควรดำเนินการดังนี้

ศาลาโถง วัดมณีนิมมาวาส สงขลา ก่อสร้างด้วยระบบประตูและหน้าต่างโค้งดี ทำให้เป็นอาคารโถงที่อากาศถ่ายเทได้มาก

๑. ภาพจิตรกรรมบนผนัง โบสถ์ หรือตามบานประตู และที่อื่น ๆ ซึ่งเป็นจิตรกรรมโบราณ ไม่ควรซ่อมแซมโดยพลการอย่างเด็ดขาด ห้ามช่างไปซ่อมต่อเติม แม้ว่าจะชำรุดควรปล่อยไว้เช่นนั้น เพียงแต่ระวังรักษาอย่าให้โดนฝน โดนแดด โดนคน ทำลายเพิ่มขึ้น ห้ามผู้ที่อยู่อาศัยในอาคารนั้น ตอกตะปูบนผนังเพื่อแขวนสิ่งของหรือเอามือไปถูหรือขูดข่วน เมื่อเกิดการชำรุดเสียหายรีบแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรที่สำนักงานหน่วยศิลปากรให้ทราบโดยเร็ว หรือถ้าไม่มีหน่วยศิลปากรในจังหวัดนั้น ๆ ก็ให้มีหนังสือแจ้งอธิบดีกรมศิลปากรให้ทราบ และขอให้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาซ่อมแซมและอนุรักษ์

๒. สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรมเก่าที่สร้างด้วยไม้ แม้จะผุพังเป็นของเก่าก็ควรค่าแก่การถนอมรักษาไว้ ก็ให้คงสภาพเดิมอาจเปลี่ยนตัวไม้ที่ผุพัง มิใช่หรือสร้างใหม่ จะต้องรักษาของเดิมไว้ให้มากที่สุดจะมากได้

๓. การอนุรักษ์อย่างประหยัด ก็คือรีบซ่อมทันทีที่มีการเสียหายเกิดขึ้น แต่บางส่วนที่ควรซ่อมเองได้ แม้จะเล็กน้อยแต่สำคัญ เช่น หลังคารั้ว ต้องรีบซ่อม เพื่อมิให้ฝนไหลลงมาทำลายส่วนอื่น ๆ ให้ผุพังเสียก่อน

ในการสงวนรักษา และอนุรักษ์ต้องใช้ความรู้ในสิ่งที่ต้องสงวนรักษา ต้องมีหลักวิชา โบราณสถานและโบราณวัตถุที่อยู่ในความคุ้มครองของรัฐตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ จะซ่อมแซมเองมิได้ ต้องรีบแจ้งให้กรมศิลปากรกับผู้เชี่ยวชาญมาดำเนินการ

การดำเนินชีวิตของคนไทย เกี่ยวข้องกับวัด

เนื่องจากวัดของพุทธศาสนาจะตั้งกระจายอยู่ทั่วไปในเมือง ในอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน พระสงฆ์ยังชีวิตอยู่โดยการออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ทุกเช้า จึงเกิดเป็นประเพณีเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยและสังคมไทยตั้งแต่โบราณกาลมาแล้ว คือ การทำบุญตักบาตร

ทุกเช้าชาวพุทธถือเป็นหน้าที่จะต้องรับลูกชั้นหุงหาอาหาร เตรียมสำหรับใส่บาตร พระภิกษุสงฆ์จากวัดในหมู่บ้านจะมาโปรดสัตว์รับบิณฑบาตเป็นปกติประจำวัน บางแห่งก็เว้นเฉพาะวันพระ ในหมู่บ้านใหญ่บางแห่งพระภิกษุแต่ละวัดจะตั้งบาตรไว้บนที่ยกพื้นสูง บนศาลาวัดเพื่อให้ฆราวาสชาวพุทธนำภัตตาหารอันได้แก่ ข้าว กับข้าว ของหวานหรือผลไม้ มาถวายจนถึงที่ เมื่อหมดเวลาใส่บาตรจะมีการยกอาหารไปถวายและประเคนให้พระสงฆ์ฉัน เสร็จแล้วพระภิกษุจะสวดมนต์ให้พร ผู้มาทำบุญจะกวาดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว รวมทั้งสรรพสัตว์เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลายตามความเชื่อถือของไทยเราที่ว่า คนเรากระทำได้ต่อใครได้ กรรมหรือการกระทำนั้นยังอยู่ แม้วัดจะตายไปแล้ว จากนั้นต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้านตน

ในวันพระที่เรียกว่า วันธรรมสวนะ นั้น จะมีการเทศน์โปรดญาติโยมเป็นพิเศษ อุบาสก อุบาสิกา และผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะถือศีลแปด

ที่เรียกว่า ศีลอุโบสถ ก็จะต้องถือศีลอุโบสถอยู่ที่วัด โดยค้างแรมในวัด ส่วนใหญ่ก็จะฟังเทศน์และปฏิบัติกรรมฐานกันบนศาลาการเปรียญหรือวิหาร

นี่เป็นประเพณีของชาวพุทธ อันเป็นชีวิตประจำวันของสังคมไทย ยังมีประเพณีของชาวไทยที่เกี่ยวกับวัดอีกหลายอย่างตั้งแต่เกิดจนตาย เวลาเด็กเกิดบิดามารดาจะเอาวัน เดือน ปี เกิด ของเด็กไปให้พระภิกษุผู้รู้ทางโหราศาสตร์ตั้งชื่อให้ เมื่อเด็กโตขึ้นอายุครบหนึ่งเดือน มีการทำบุญนิมนต์พระภิกษุมาประกอบพิธีตัดผมครั้งแรกหรือมีพิธีโกนผมที่เรียกกันว่า โกนผมไฟ นอกจากนี้มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดเป็นมงคลในการแต่งงาน การทำบุญวันเกิดครบ ๖๐ ปี การทำบุญบ้าน การสวดศพ เป็นต้น

เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ ชาวพุทธจะไปทำบุญที่วัด มีประเพณีการเล่นสนุกสนาน เช่น การเข้าผีแม่ศรี ลิงลม อีจู้ เสือ ผีซาก มีการก่อพระทรายที่ลานวัด มีการละเล่นต่าง ๆ และการรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ เป็นต้น วันสงกรานต์ซึ่งเป็นวันนักขัตฤกษ์ตรงกับวาระที่ดวงอาทิตย์ย้ายเข้าสู่ราศีเมษ ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน ถือว่าเป็นวันปีใหม่ของไทย

นอกจากวันสงกรานต์ที่คนไทยนิยมไปทำบุญที่วัดแล้วก็มิงานบวชนาค ซึ่งเป็นงานที่คนไทยนิยมให้ลูกหลานผู้ชายที่อายุครบ ๒๐ ปีแล้วได้บวช เพื่อศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และใช้ชีวิตทางศาสนาอย่างสงบ อย่างน้อยเป็นเวลาหนึ่งพรรษา คือ สามเดือนในระหว่างเวลาเข้าพรรษา

งานศพในสมัยโบราณนั้น นิยมนิมนต์พระไปทำบังสุกุลศพที่ในป่าช้า มีการสวดแจง และเทศน์ก่อนเผา สมัยหลังนี้มีการตั้งศพไว้ที่บ้านหรือที่ศาลาสวดศพในวัดแล้วนิมนต์พระไปสวดตอนกลางคืน อาจจะสวด ๓ วัน ๕ วัน หรือ ๗ วัน แล้วแต่ความนิยมและกำลังกายกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพ หลังจากนั้นแล้วอาจเผาศพหรือเก็บศพไว้ก่อน เมื่อครบ

๕๐ วัน ๑๐๐ วัน ก็ทำบุญอีกครั้ง บางทีอาจเก็บศพไว้นานกว่านี้และจะมีการทำบุญเป็นระยะ ๆ จนกว่าจะเผา เมื่อเผาเสร็จและกนิมนต์พระไปแปรธาตุ คือ สวดแผ่กุศลให้แก่ผู้ตายก่อนเก็บกระดูกที่เหลือจากการเผาในวันรุ่งขึ้น

งานบุญสำคัญที่จัดขึ้นที่วัดทุกปีเป็นประจำ จนเป็นประเพณีอีก ๒ งาน คือ งานทอดกฐิน งานเทศน์มหาชาติ

ประเพณีทอดกฐิน มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล มีกำหนดเวลาทอดกฐิน ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ของแต่ละปี จุดมุ่งหมายเดิมเพื่อทำบุญสงเคราะห์แก่สงฆ์ที่มีจีวรคร่ำคร่า และเพื่อพระภิกษุได้รับประโยชน์ทางพระวินัยด้วย สิ่งที่ถวายเป็นหลักในการทอดกฐินก็คือ ผ้าสบงหรือจีวร ๑ ผืน ถ้าหากเป็นการจัดทำอย่างเร่งด่วนให้เสร็จใน ๑ วัน คือ ตั้งแต่ป็นผ้าย กรอด้าย ทอผ้า ตัดเย็บเป็นจีวร ย้อมด้วยน้ำฝาด ตากแห้งแล้วนำมาถวายทอดกฐินได้ เรียกว่า จุลกฐิน ถ้าเป็นการทอดกฐิน ซึ่งมีการเตรียมล่วงหน้า จัดทำหรือซื้อเครื่องกฐินที่สำเร็จรูปแล้วเรียกว่า มหากฐินหรือกฐิน

ส่วนงานเทศน์มหาชาติ นั้น นิยมทำก่อนออกพรรษาประมาณ กลางเดือน ๑๐ คือ การจัดเทศน์ชาดกเรื่อง เวสสันดรชาดก อันถือว่าเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าก่อนจะมาประสูติเป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระชาติสุดท้ายที่ได้บำเพ็ญพระบารมีสูงสุด คือ มหาทาน นับว่าพระชาตินี้เป็นมหาชาติ เรื่องราวของชาดกนี้นักปราชญ์ทางศาสนาของไทยได้แต่งเป็นกวีนิพนธ์อันไพเราะ มีความยาวถึง ๑๓ กัณฑ์ เพราะเรื่องราวในพระคัมภีร์ก็มีความยาวถึงพันคาถา ประชาชนนิยมมาฟังเทศน์มหาชาติ เพราะถือว่าได้กุศลผลบุญแรง

รวมความแล้วพุทธศาสนาได้เข้าไปสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ของสังคมไทย ตั้งแต่เกิดจนตาย และได้เกี่ยวข้องกับงานนักขัตฤกษ์สำคัญ
ทุกงาน

นอกจากนี้ ยังมีงานสงฆ์ที่เกี่ยวกับชาวบ้านเป็นพิเศษเฉพาะ
หมู่บ้านหรือจังหวัด เช่น งานสงฆ์น้ำพระ งานชักพระ งานประจำปีของวัด
เป็นต้น ในงานเหล่านี้ก็ต้องมีการทำบุญเลี้ยงพระ มีมหรสพ การละเล่น
สนุกสนานติดตามมาได้ปฏิบัติกันกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน
ของคนไทย

วัดเป็นแหล่งศึกษาวิชาการตั้งแต่โบราณ

เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่า วัดเป็นแหล่งสำคัญในการศึกษาของ
คนไทยมาแต่โบราณ วัดเป็นทั้งสถานที่สอนวิชาความรู้ระดับพื้นฐานและ
ระดับสูงในทางพระพุทธศาสนา คือ สอนเด็กให้หัดอ่านหนังสือไทย หนังสือ
ภาษาบาลี สันสกฤต เรียนบาลีจบระดับอุดมศึกษา คือ เป็นเปรียญเก้า
ประโยค ผู้จบความรู้ระดับเปรียญเอก คือ เก้าประโยคนี้ ถือว่าเป็นบัณฑิต
ในระดับมหาวิทยาลัย ทางราชการยอมรับและเทียบวิทยฐานะให้ ถ้าสัก
จากพระมารับราชการ หรือถ้าจะคงครองเพศบรรพชิตต่อไป เมื่อถึง
โอกาสก็จะได้รับพิจารณาพระราชทานสมณศักดิ์เป็นระดับพระราชาคณะ
หรือเจ้าคุณ โอกาสนั้นหมายถึง เวลาที่อุปสมบทมาครบ ๑๐ ปี ขึ้นไปแล้ว
เพราะถือว่าได้ผ่านการศึกษาพระไตรปิฎกมาอย่างดี

วัดบางแห่งนับได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยเปิด ดังเช่น วัดพระเชตุพน-
วิมลมังคลารามและวัดราชโอรส ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้จารึกตำราวิชาการต่าง ๆ ลงบน
แผ่นศิลา ติดตั้งไว้ตามระเบียบตามเสภาภายในศาลาบริเวณพุทธาวาส เพื่อ

ให้ปวงชนทุกเพศทุกวัย ทุกระดับความรู้ได้ไปศึกษา ไปจดตำราเหล่านั้น มาประดับความรู้ของตน หรือใช้เป็นเครื่องเลี้ยงชีพได้

วัด คือ แหล่งการศึกษาวิชาช่างหลายวิชา ทั้งนี้ด้วยมีพระวินัย กำหนดให้พระภิกษุศิษย์ พระตถาคต ทำการบำรุงรักษาปฏิสังขรณ์ เสนาสนะ คือ ที่อยู่อาศัยของสงฆ์ให้ชำรุดหักพัง จึงจำเป็นที่พระสงฆ์ บางรูปจะต้องศึกษาวิชาช่างที่ทางพระเรียกว่า นวกรรม เป็นลักษณะ วิชาช่างจะต้องรอบรู้ขบวน ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ ช่างปูน ช่างแกะสลัก ช่างวาด ช่างรัก ช่างปิดทอง ช่างกระจก สารพัดวิชาช่าง เป็นลักษณะ ที่สมัยโบราณในทางราชการของเรา เรียกว่า “ช่างสิบหมู่”

เมื่อพระภิกษุเป็นแม่กอง รอบรู้ในขบวนงานช่างและมีการปฏิสังขรณ์ ซ่อมเสนาสนะตลอดเวลา จึงต้องฝึกฝนร่ำเรียนหาความรู้ความชำนาญ ให้ตนเองแล้วถ่ายทอดความรู้ให้แก่บรรดาพระภิกษุรุ่นใหม่และฆราวาส เป็นประจำ จึงเกิดสำนักเชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาขึ้นในแต่ละวัด

บางวัดเก่งทางช่างไม้ เก่งทางก่อสร้าง เก่งทางแกะสลัก เก่งทาง แหวกหยวก คือ แกะสลักหยวกกล้วยเป็นลวดลายต่าง ๆ สำหรับประดับ เมือเศษศพ หรือเครื่องประกอบพิธีกรรมที่ไม่เป็นถาวร ก็มีครูช่างสอน ศิษย์มาเป็นประจำ ในคำไหว้ครูสมัยกรุงศรีอยุธยา มีบันทึกไว้ปรากฏว่า ครูช่างศิลปะนั้นล้วนแต่เป็นพระสงฆ์ทั้งสิ้น

แม้ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง ครูช่างที่มีชื่อเสียงโด่งดังก็เป็นพระสงฆ์ ซึ่งมีชื่อเสียงทางงานช่าง เช่น จิตรกรเอก พระอาจารย์แดง สำนักวัดหงส์-รัตนาราม พระอาจารย์นาค วัดสุวรรณาราม พระอาจารย์ขรัวอินโข่ง วัดราชบูรณะ เป็นต้น

ความรู้ นอกเหนือไปจากวิชาช่างศิลปะแล้วยังมีความรู้อย่างอื่นอีก เช่น วิชารำดาบ วิชาฟันดาบ สมัยอยุธยาสำนักดาบมีชื่อก็อยู่ที่วัดเช่นที่เรา

รู้จักกัน คือ สำนักดาบวัดพุทไธยสวรรค์ มีการฝึกฝนกันเพื่อเป็นการเรียนรู้เพลงดาบและศิลปะป้องกันตัว นอกจากนี้ก็ยังมีวิชาเกี่ยวกับการละเล่น เช่น การฉลุหนังใหญ่ ซึ่งมีต้นเค้าจากการถ่ายทอดของพระสงฆ์จากวัดทั้งนั้น

นอกจากความรู้ทางการช่างที่กล่าวมาแล้ว ก็ยังมีวิชาอื่น ๆ อีก เช่น วิชาความรู้ทางการแพทย์แผนโบราณ ตำราหมอนวด ฤกษ์ดีตัดตน วิชาอายุรศาสตร์แผนโบราณ ที่ปรากฏตามศาลารายที่วัดพระเชตุพนฯ เป็นต้น

ธรรมประจำวัน

ได้กล่าวไว้แต่ต้นแล้วว่า ประเพณีอันเป็นพิธีกรรมของสงฆ์ ได้เข้ามาเกี่ยวกับคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะว่าพระพุทธศาสนาได้รับการนับถือจากชนเผ่าไทยมาเนิ่นนาน จึงมีความสัมพันธ์สำคัญนอกเหนือไปจากการประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตายแล้ว ยังได้เข้าไปหลอมหล่อจิตใจของผู้คนให้มีความเชื่อและยึดถือในเรื่องของกฎแห่งกรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งมีใจความสำคัญว่า

“ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว”

“บุคคลย่อมเป็นไปตามกรรมของตนที่ได้กระทำ”

ศาสนาพุทธเน้นให้คนไทยถือศีลของฆราวาสที่เรียกว่า ศีลห้า อันเป็นข้อละเว้นที่จำเป็นยิ่งยวดสำหรับการอยู่ร่วมโดยสงบสุขของสังคม และการดำเนินชีวิตอันเป็นไปตามสัมมาปฏิบัติ ก่อนจะพึงเทศน์ฟังธรรม พระสงฆ์จะให้รับศีลห้าเสียก่อนเป็นปฐม เพื่อผู้เป็นปุถุชนจะได้มีจิตรำลึกได้ถึงกฎแห่งความดีชอบ เว้นสิ่งควรเว้น ดังข้อห้ามในศีลห้า แม้เพียงชั่วครู่ยามแต่ถ้าได้ยั้ง และระลึกได้บ่อย ๆ ข้อห้ามเหล่านี้จะซึมซาบอยู่ในจิต

จะเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติโดยอัตโนมัติ นานเข้าก็อาจจะเป็นนิสัย ทำให้ค่อย ๆ ปรับตนให้ดีขึ้น ถือศีลห้าทุกข้อได้ยาวนานจาก ๑ วัน ๑ อาทิตย์ ๑ เดือน หรือ ๑ พรรษา (สามเดือน) และจนตลอดชีวิต ถือได้ว่าเป็นการประพฤติสม่ำเสมอปฏิบัติโดยแท้

ดังนั้นการปฏิบัติศาสนกิจซึ่งมีอยู่คู่กับสังคมของชาวพุทธตั้งแต่เกิดจนตายนั้น แท้จริง คือการเรียนรู้และประพฤติตามคำสอนของพระพุทธองค์ เช่น การถือศีล ๕ หรือศีลอุโบสถ การฟังเทศน์ล้วนเป็นการน้อมนำไปประพฤติดีประพฤติชอบอยู่ในหนทางอันประเสริฐ เป็นกุศลกรรมอันเป็นสิ่งดีงามในปัจจุบันและนำไปสู่ภพชาติที่ดีในปรภพ ตามความเชื่อถือของคนไทยในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด และเรื่องการกระทำอันเกิดจากเหตุต่าง ๆ นำไปสู่ผลซึ่งสะท้อนการกระทำนั้น หรือที่กล่าวกันว่ากรรมสนองกรรม ทำกรรมไว้อย่างไรผลก็ได้อย่างนั้น เป็นคติป้องกันมิให้ประพฤติชั่ว ประพฤติผิดศีลธรรม และนำไปสู่การประพฤติดีประพฤติชอบตามแนวทางศีลธรรม

วัดเป็นแหล่งชุมชน

ในสมัยโบราณนั้น ชาวไทยที่ประพฤติปฏิบัติศาสนกิจโดยสม่ำเสมอ ได้อาศัยวัดเป็นที่ชุมนุมแลกเปลี่ยนและสื่อสารความคิดซึ่งกันและกัน ในโอกาสต่าง ๆ ทางศาสนา เช่น การไปร่วมฟังเทศน์ ไปถืออุโบสถศีล ในวัด ไปตักบาตรที่วัดในวันพระ ไปดูมหรสพฉลองการบวชนาค มหรสพในงานเผาศพ ไปเที่ยวงานประจำปีของวัด เหล่านี้คนไทยมีโอกาสร่วมพบปะ ได้เสวนากัน วัดจึงเป็นแหล่งชุมชนอันดีตั้งแต่สมัยโบราณต่อเนื่องมาหลายต่อหลายศตวรรษ

ในสมัยนี้ วัดสำคัญที่พรั่งพร้อมด้วยศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ยังเป็นแหล่งสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวด้วย ชนทุกภาคจะเดินทางท่องเที่ยวชม

พระวิหารหลวง วัดเบญจมบพิตร เป็นวัดสร้างด้วยการก่ออิฐฉาบปูนและประดับด้วย
ดินเคลือบพรางมรกต ศิลปะสมัยรัชกาลที่ ๕ ออกแบบโดย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุของวัด ดังเช่น วัดบรมธาตุที่อำเภอไชยา จังหวัด
สุราษฎร์ธานี วัดลำปางหลวงที่จังหวัดลำปาง วัดพระธาตุหริภุญไชยที่
จังหวัดลำพูน และวัดพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีงานวัด
ประจำปีมีการฉลอง เป็นงานใหญ่

งานประจำปีของบางวัดที่สำคัญได้กลายเป็นงานสำคัญระดับชาติ
ในสมัยหนึ่ง เช่น งานภูเขาทองที่วัดสระเกศ งานวัดเบญจมบพิตรเหล่านี้
ในสมัยรัชกาลที่ห้าถือเป็นงานสำคัญของกรุงเทพมหานคร ต่อมาภายหลัง
งานนี้ได้ผันแปรไปเป็นงานฤดูหนาว ซึ่งต่อมาก็ไปจัดที่อื่น ในต่างจังหวัด
ก็มีงานประจำปีของพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และงานประจำปี
ของวัดบ้านแหลมในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น

งานประจำปีของวัดบางวัดใช้เป็นโอกาสเพื่อทำประโยชน์อย่างอื่นด้วย และงานของวัดกลายเป็นงานประจำจังหวัดด้วย เช่น งานประจำปีของวัดใหญ่อินทาราม ที่ชลบุรี ได้มีการวิ่งควายเมื่อหลังออกพรรษา เพื่อประโยชน์ในการบำรุงพันธุ์สัตว์ ที่จำเป็นในการไถนา งานนี้ต่อมาได้กลายเป็นงานสำคัญประจำจังหวัดชลบุรี งานโยนบัวของวัดใหญ่บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ สมัยหลังได้กลายเป็นงานโยนบัวประจำปีของอำเภอบางพลีไป มีผู้คนจากทุกแห่งไปชุมนุมเที่ยวงานนี้อย่างคับคั่ง

ในงานเหล่านี้ มีการออกร้าน มีการประกวดพันธุ์ข้าว หรือพืชผลเกษตรอื่น ๆ มีงานแสดงต่าง ๆ ตลอดจนการเล่นพื้นเมือง ล้วนเป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมทั้งสิ้น

วัดบางแห่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทุกฤดูกาล เป็นประจำของประชาชนพลเมืองทั่วทุกภาคนิยมไปเที่ยวกัน ดังเช่น วัดไผ่ล้อม จังหวัดปทุมธานี วัดไผ่โรงวัว จังหวัดสุพรรณบุรี วัดพระธาตุคุดยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ และวัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทบาทของสงฆ์ก็เด่นชัด พระสงฆ์รูปใดเทศนาเก่ง มีคุณวิเศษในความเป็นสงฆ์อันบริบูรณ์ ผู้คนก็นิยมไปมาหาสู่ เคารพบูชาและฟังคำเทศนาสั่งสอนของท่าน และเที่ยวชมวัดของท่าน เช่น วัดสวนโมกขพลารามของพระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) วัดสวนแก้วของพระพยอม กัลยาโณ และวัดหินหมากเป้งของพระนิโรธรังสีธรรมาจารย์ (พระอาจารย์เทศก์) ดังนี้ เป็นต้น

สภาพของวัด ความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ปัจจุบัน วัดเปลี่ยนสภาพไปจากสมัยก่อน วัดวิวัฒนาการมาตามลำดับดังนี้

สมัยแรกเริ่มที่คนไทยสร้างวัด วัดในพุทธศาสนามีเพียงสองแบบ คือ วัดในตัวกำแพงเมือง เรียกว่า คามวาสี เป็นวัดฝ่ายคันธธุระ พระสงฆ์ที่อยู่ในวัดประเภทนี้ร่ำเรียนทางปริยัติธรรมสงฆ์ วัดอีกฝ่ายหนึ่งอยู่นอกกำแพงและคูเมืองเป็นวัดที่อยู่ป่าเรียกว่า อรัญวาสี สงฆ์ในวัดเป็นฝ่ายวิปัสณาธุระถือการบำเพ็ญปฏิบัติภาวนา คือ การฝึกกรรมฐานด้วยวิธีต่าง ๆ

วัดสำนักวิปัสณาธุระมักถือความสงบ ถือความวิเวก ไม่เกี่ยวข้องกับกิจธุระของชาวบ้าน ไม่รับนิมนต์ไปงานสวดมนต์ สวดศพของชาวบ้าน มุ่งอย่างเดียว คือ ปฏิบัติภาวนา ให้บริการแก่ประชาชนในทางพัฒนาจิตใจโดยเฉพาะ

ส่วนวัดคามวาสี ให้บริการทางพิธีกรรมทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เช่น การรับนิมนต์และสวดมนต์ในโอกาสประกอบพิธีต่าง ๆ

ลักษณะสิ่งก่อสร้างในวัดสมัยก่อน มุ่งทำขึ้นด้วยแรงบันดาลใจของผู้ที่มีศรัทธาในพุทธศาสนา และมุ่งเพื่อความเจริญหูเจริญตาแก่ผู้ได้พบเห็น ต่อมาในสมัยหลังการก่อสร้างถาวรวัตถุ และถาวรสถานต่าง ๆ ในวัดมุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ แต่ก็ยังไม่ทิ้งแนวความคิดที่จะโน้มน้าวใจ

พุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสด้วย จึงมักจะมีสิ่งก่อสร้าง
ในลักษณะอนุสาวรีย์ประสงคขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง คุ่มค่าและ
คงทนถาวรด้วย บางอย่างก็เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา เช่น โรงเรียน

สภาพความเป็นอยู่ในวัดเปลี่ยนแปลงไปตามจำนวนพระสงฆ์ที่
เพิ่มขึ้น จำเป็นต้องดูแลปกครองกันเป็นระบบ เช่น มีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครอง
และขึ้นอยู่กับคณะสงฆ์ที่ดูแลเป็นทอด ๆ ขึ้นไปจนถึงสมเด็จพระสังฆราช
ซึ่งเป็นประมุขของสงฆ์เป็นผู้ปกครองสูงสุด ในวัดใหญ่ ๆ นอกจากพระสงฆ์
แล้ว ยังมีเด็กวัด แม่ชี และผู้อาศัย ทำให้ต้องแบ่งการปกครองออกเป็น
คณะต่าง ๆ แบ่งปันความรับผิดชอบลดหลั่นลงไปตามลำดับ นอกจาก
ทำกิจของสงฆ์ตามข้อบัญญัติของศาสนาแล้ว ปัจจุบันพระสงฆ์ยังทำ
หน้าที่บริการสังคมด้วย เช่น ช่วยอบรมสั่งสอนความรู้เกี่ยวกับศาสนา
แก่เยาวชนและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ช่วยเป็นผู้นำของสังคมในชนบท
พัฒนาบ้านเมืองไปในทางที่ถูกที่ควร นอกจากนั้นในปัจจุบัน พระสงฆ์
ยังนิยมศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งจากวิทยาลัยของสงฆ์โดยตรงและจาก
หน่วยการศึกษาในระบบนอกโรงเรียน หรือวิทยาลัยเปิดอีกด้วย

วัดในสมัยโบราณมีรายได้จากทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้วัด เช่น
ที่ดิน บ้านเรือน หรือทรัพย์สินของผู้ตาย ซึ่งทายาทยกอุทิศให้วัดเป็น
ส่วนใหญ่ แต่ในปัจจุบันวัดอาจมีรายได้จากการให้เช่าที่ดินเป็นที่ขายของ
ในวัด ได้เงินทองจากการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ของประชาชน นอกจากนั้น
บางวัดยังมีรายได้จากกิจการอื่น ๆ เช่น การฌาปนกิจศพ เป็นต้น

สำหรับเรื่องการเผาศพนั้น ในสมัยก่อนวัดในกำแพงเมืองจะไม่มี
การเผาศพ เมื่อมีคนตาย ครอบครัวญาติพี่น้องจะนำศพออกไปเผานอก
กำแพงเมือง ในบริเวณป่า หรือโยนศพทิ้งให้สัตว์กิน เมื่อพระมหากษัตริย์
หรือพระบรมวงศ์ในวงศ์ชั้นสูงสวรรคต หรือสิ้นพระชนม์ลง จะมีการ

จิตถานหรือเมรุเผาศพ วัดบ้านนอก ซึ่งอยู่ห่างไกลจากผู้คน สร้างตามรูปแบบที่นิยมกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ

ก่อสร้างพระเมรุที่สนามกลางเมืองคือสนามหลวงในปัจจุบัน ให้เป็นที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพและพระศพ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์วัดหลายแห่งสร้างป่าช้าติดกับวัด สร้างที่เก็บศพ สร้างเมรุเผาศพในวัด สร้างศาลาสวดศพหลายหลัง ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันมีประชาชนพลเมืองมากขึ้นป่าน้อยลงไม่สามารถจะนำศพไปเผาในป่าอย่างในสมัยโบราณได้ วัดจึงต้องบริการให้กับประชาชนเป็นการสงเคราะห์ชาวบ้าน

ในสมัยโบราณนั้น วัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างเป็นวัดขนาดใหญ่ถือว่าเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองเป็นสง่าราศีของประเทศ เป็นงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมชั้นเอก ดังเช่นราชทูตฝรั่งเศสสมัยสมเด็จพระนารายณ์ผู้ได้เข้าไปชมวัดพระศรีสรรเพชญ์ ในพระบรมมหาราชวังได้พรรณาโวหารถึงความงามสง่าของศิลปวัตถุ ความโอ่โง่งวิจิตรรจนาของลวดลายปิดทองแวววาว ความมั่งคั่งต่าง ๆ นานา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ราชทูตอังกฤษ จอห์น ครอเฟิตได้ไปชมวัดราชโอรสในสวนบางขุนเทียน และได้พรรณนาถึงความสวยงาม ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย

เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงสร้างวัดหลวงไว้ใหญ่โตอัครฐานถึงปานนั้นก็ให้ทรงคำนึงถึงกาลภายหน้าไว้ด้วยว่า หากจะให้วัดอยู่ในสภาพดีตลอดไปจะต้องมีการบำรุงดูแลรักษา การซ่อมแซมทุกอย่างในวัดมีการแผ้วถางหญ้าและวัชพืชอื่นอันรกรุงรัง ตกแต่งสวนในอาณาบริเวณวัด ต้องมีฆราวาสคอยเอาใจใส่ดูแลพระ จึงได้พระราชทานข้าพระ หรือข้าวัด คือ บุคคลซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาวัดและรับใช้พระ ช่วยในการซ่อมเสนาสนะ จะพระราชทานให้แก่วัดทั้งครอบครัว ตั้งแต่หนึ่งครอบครัวขึ้นไปตามความสำคัญของวัด ข้าพระเหล่านี้จะมีข้าราชการมีตำแหน่ง มีบรรดาศักดิ์เป็นขุน หลวง พระ คอยควบคุมอีกต่อหนึ่ง และมีบัญชีสำมะโนครัวของครอบครัวพระไว้อย่างแน่นอนเป็นหลักฐาน

บางวัดมีศิลาจารึกบอกรายละเอียดของวัด พระนามผู้ทรงสร้างวัด ชื่อและจำนวนของพระ ชื่อและจำนวนของข้าพระ มีคำสาปแช่งไว้มิให้ผู้ใดเอาข้าพระไปเป็นของตน หรือเกณฑ์แรงไปใช้ทำงานใด ๆ ส่วนตนผู้ใดฝ่าฝืนผู้นั้นจะต้องตกนรกเวจีหมกหม้ออยู่ชั่วกาลนาน

นอกจากพระราชทานข้าพระแล้ว พระมหากษัตริย์ยังได้พระราชทานที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งวัด และในเขตปริณทลของวัด เรียกว่า ที่กลปนา ที่ดินนี้ทางวัดอาจให้ชาวบ้านเช่าทำไร่นา ให้เกิดผลประโยชน์แก่วัด จะได้มีเงินรายได้ประจำปีเพื่อซื้อวัสดุต่าง ๆ อันจำเป็นในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัด

สมัยนี้ข้าพระไม่มีอีกแล้ว ครอบครวัที่เคยเป็นข้าพระได้รับความเป็นไท ไม่จำเป็นต้องอยู่รับใช้ดูแลวัด แต่วัดส่วนใหญ่ยังมีที่ดินกลปนา ซึ่งฆราวาสที่อาสาสมัครดูแลวัด ที่เรียกกันว่าไวยาวัจกร จะหารายได้จากที่ดินเพื่อบำรุงวัด เช่น ให้เช่าทำการเกษตร ปลุกอาการพาศิษย์ นอกจากนี้วัดจะอาศัยเงินจากกฐิน หรือเงินที่มีผู้นำมาถวายบ้างให้แก่วัด วัดบางแห่งมีที่ดินมาก ก็แบ่งที่ดินของวัดให้ชาวบ้านเช่า บางวัดก็รวบมาก วัดที่ไม่มีที่ดินไม่มีผลประโยชน์ก็ออกจะขาดแคลน แต่สมัยนี้คนใจบุญสุนทานก็ยังมีมากอยู่ วัดจึงไม่ร้าง

นอกจากวัดซึ่งได้รับอนุญาตเป็นทางการให้จัดตั้งแล้ว ปัจจุบันมีสำนักสงฆ์เกิดขึ้นมากมาย ส่วนใหญ่จะอยู่ในชนบท สำนักสงฆ์เหล่านั้นยังไม่ได้ได้รับการรับรองจากกรมศาสนา ให้เป็นวัดที่ถูกต้อง แต่มีสงฆ์อยู่เป็นประจำ เป็นที่พึ่งของชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลวัด

การปฏิบัติตนต่อวัดที่พุทธศาสนิกชนควรทำก็คือ อย่าทำลายสิ่งก่อสร้างในวัดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การหักต้นไม้ กิ่งไม้ การเล่นฟุตบอล ตะกร้อ ในลานวัด ซึ่งอาจทำให้ลูกฟุตบอล ลูกตะกร้อไปกระทบกระจกหน้าต่างในวัดเสียหายได้ การทิ้งขยะ การเขียนชื่อและข้อความ

ตามวัด โบสถ์ กำแพง เป็นต้น

เมื่อไม่กี่สิบปีมานี้ มีการก่อตั้งยุวพุทธิกสมาคม เพื่อศึกษาพุทธศาสนา มีสาขาต่อมาทั่วประเทศ ต่อมาก็มียุมนุมการศึกษา โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มียุมนุมพุทธศาสนาตามภาควิชาในมหาวิทยาลัย และในโรงเรียน เยาวชนไทยนิยมเข้าวัดศึกษาและปฏิบัติธรรมกันมากขึ้น

สรุป

ในเรื่องวัดอันเกี่ยวกับชีวิตและชุมชนคนสมัยปัจจุบันนี้สรุปได้เป็นข้อ ๆ ว่า

๑. นอกจากการเรียนพุทธประวัติตามหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน ตามหนังสือเรียนแล้ว นักเรียนและเยาวชนควรสนใจศึกษาหาความรู้จากหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาและหัวข้อธรรมต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันมีแพร่หลาย เป็นการได้เรียนรู้ด้วยตัวเองและนำเอาความรู้ต่าง ๆ นั้น ไปฝึกปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตประจำวัน เพราะศาสนาเป็นสิ่งที่ให้หลักการในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี

๒. นักเรียนและเยาวชนควรสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมชุมนุมพุทธศาสนาของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ส่งเสริมพุทธศาสนา ซึ่งสถานศึกษาของตนตั้งขึ้น เพราะจะได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและฝึกปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมนุมด้วยตนเอง

๓. ความรู้ทางศิลปะโบราณในวัดวาอาราม ก็เป็นเรื่องควรแสวงหาศึกษา ศิลปะโบราณเก่าแก่ของชาติที่เหลืออยู่ตามวัดเก่า ดังเช่นลายจำหลักไม้ ลายปั้นปูน ที่โบสถ์วิหาร หอไตร ธรรมาสน์ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และจิตรกรรมในสมุดข่อย เป็นต้น สิ่งเหล่านั้นล้วนแสดงถึงความเจริญทางจิตใจ และความศรัทธาความเชื่อถือของบรรพบุรุษของเราด้วย

**คณะกรรมการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม และ
หนังสืออ้างอิง ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับประถมศึกษา
และมัธยมศึกษา**

นายกมล สุตประเสริฐ	ประธานกรรมการ
พระเทพโสภณ (กมล โกวิท)	กรรมการที่ปรึกษา
พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ)	กรรมการที่ปรึกษา
นางแม่นมาส ขวลิต	กรรมการที่ปรึกษา
นายสุชีพ ปุญญานุภาพ	กรรมการ
นายจำรัส ดวงธิดาร	กรรมการ
นางสุนน อมรวิวัฒน์	กรรมการ
นายเย็นใจ เลาหวนิช	กรรมการ
นายสมพร เทพสิทธิ์า	กรรมการ
นางมาลินี ผโลประการ	กรรมการ
นายพินิจ สุขะสันต์	กรรมการ
นางสาวยุพิน ธชาศรี	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายประเสริฐ รุ่งแสง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้เขียน นายประยูร อุลุชาฎะ

ผู้ตรวจ นายจำรัส ดวงธิดาร

ผู้จัดทำภาพประกอบ นายประยูร อุลุชาฎะ

บรรณาธิการและจัดทำรูปเล่ม

นางสาวยุพิน ธชาศรี

นายพินิจ สุขะสันต์

นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง

นางเรียบพร อธิปอนันต์

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน ระดับมัธยมศึกษา
เรื่อง วัดกับชีวิตไทย ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาต
ให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

(นายเอกวิทย์ ณ ถลาง)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

